

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ СЕРІЯ: ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Виходить чотири рази на рік

Заснований у 2000 році

№ 1(16)/2019

<i>Мацук Л.</i> Використання інноваційних технологій у контексті впровадження сучасних концепцій розвитку педагогічної освіти в Україні	299
<i>Олексюк В.</i> Застосування електронних систем відкритого доступу у процесі підготовки майбутніх магістрів середньої освіти в галузі інформатики...	312
<i>Пугач С.</i> Методологічні підходи та принципи формування правової компетенції майбутніх економістів у процесі фахової підготовки.....	326
<i>Rogulska O., Tarasova O.</i> Using interactive whiteboards to enhance English language instruction and learning	342
<i>Роман І.</i> Результати педагогічного експерименту з формування у майбутніх фахівців військового управління професійно-ціннісних орієнтацій.....	354
<i>Руденко Л.</i> Методична система формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери: теоретичні аспекти	369
<i>Сінкевич С., Гаврилюк В.</i> Результати експериментальної перевірки ефективності методики підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до ведення радіаційної та хімічної розвідки (спостереження) з використанням тренажерів і штатних технічних засобів	385
<i>Татарін О.</i> Структурно-функціональна модель формування готовності фахівців прикордонної служби до застосування заходів фізичного впливу в оперативно-службовій діяльності	395
<i>Штика Ю.</i> Розвиток аналітичної компетентності фахівців економічних спеціальностей: результати експериментальної підготовки	408
<i>Юрченко А.</i> Особливості туристсько-краєзнавчої роботи у дитячих організаціях: комплексний підхід	420
<i>Якименко І., Гапеева О., Коваль В.</i> Інноваційні технології у підготовці фахівців по роботі з персоналом.....	433

УДК 378.14:316.454.52

Лариса Руденко

доктор педагогічних наук, старший наукових співробітник,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

<https://orcid.org/0000-0003-1351-4433>

lararudenko@gmail.com

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

В інформаційному суспільстві, характерною ознакою якого є глобалізовано-інтегративні процеси, комунікативна культура є одним із провідних показників професійного рівня особистості. Особливо це стосується фахівців соціономічної сфери, роль якої в сучасному житті невіддільно зростає. Зважаючи на це, їхня професійна підготовка в закладах вищої освіти має орієнтуватися на виховання людини інноваційного типу мислення і культури шляхом створення освітнього середовища, яке б урахувало освітні новації, запити особистості, суспільні й державні потреби. Робота в соціономічній сфері передбачає задоволення різноманітних соціально значущих потреб населення з урахуванням індивідуальних запитів, що потребує від фахівців цього профілю організації комунікативної взаємодії на високому професійному рівні, здатності впливати на клієнта з метою досягнення найкращого результату. У зв'язку із цим особливої значущості у процесі формування комунікативної культури майбутніх фахівців у ЗВО набуває системність і безперервність педагогічного впливу на його динаміку, що актуалізує створення відповідної методичної системи. Обґрунтовано теоретичні засади методичної системи формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери, спрямованої на виховання людини з творчим типом мислення і культури шляхом створення інноваційного освітнього середовища з ураху-

© Руденко Л.

369

№ 1(16)

2 0 1 9

ванням новітніх педагогічних розробок, запитів особистості, суспільних і державних потреб. Акцентується на ключових концептуальних положеннях, на які опирається побудова названої методичної системи, специфічних закономірностях і принципах формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери: культуровідповідності професійного становлення особистості, гуманізації та гуманітаризації професійно-комунікативної підготовки на аксіологічних засадах, суб'єктності студента в навчальній і професійній діяльності, саморозвитку особистості в комунікативній діяльності, єдності свідомості та діяльності в комунікативній взаємодії, цілісності комунікативних функцій фахівця. Дотримання цих принципів у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери забезпечує успішність функціонування методичної системи формування їхньої комунікативної культури.

Ключові слова: концептуальні засади; методична система; комунікативна культура; фахівці соціономічної сфери; заклади вищої освіти.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. В інформаційному суспільстві, характерною ознакою якого є глобалізовано-інтегративні процеси, комунікативна культура є одним із провідних показників професійного рівня особистості. Особливо це стосується фахівців соціономічної сфери, роль якої в сучасному житті невіддільно зростає. Зважаючи на це, професійна підготовка майбутніх педагогів, психологів, соціальних працівників, юристів, менеджерів тощо у закладах вищої освіти (ЗВО) має орієнтуватися на створення освітнього середовища, яке б урахувало освітні новації, запити особистості, суспільства й держави. Серед ключових напрямів державної освітньої політики, задекларованих у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., у контексті нашої проблематики слід виокремити: реформування освітньої системи на основі філософії “людиноцентризму”, переформування змісту освіти на цілі сталого розвитку, розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті та підвищення якості підготовки майбутніх фахівців на інноваційних засадах. Відповідно до цього переорієнтація цілей освіти на потреби особистості передбачає відмову від авторитарності в педагогічній взаємодії, установку на співпрацю і спрямованість на подолання суперечностей: між стрімкими темпами

науково-технічного прогресу, постійним оновленням вимог виробництва до соціально і професійно важливих якостей фахівців, з одного боку, і певною складністю оперативного відображення цих вимог у нормативних документах, де визначені цілі та зміст освітньої діяльності, навчально-програмній документації та навчально-методичному забезпеченні, з іншого [1, с. 11]. Варто враховувати також вимоги галузей соціономічної сфери, серед яких домінують вміння налагоджувати контакт із потенційним клієнтом, організувати взаємодію з ним на професійному рівні, впливати на клієнта з метою спонукання його до активної співпраці тощо.

Соціологічні дослідження переконують, що на ринку праці більш затребуваними є фахівці-соціономи, які не лише володіють сумою певних професійних знань і вмінь, а й мають відповідні особистісні властивості, що сприяють самоактуалізації, самоосвіті й саморозвитку в процесі подальшої професійної діяльності та протягом усього життя. Очевидно, що мова тут іде про конкурентоздатність фахівця, що передусім визначається його соціально і професійно важливими якостями, від яких залежить успішне виконання певних видів діяльності, що забезпечують його переваги порівняно з іншими. Серед загальних вимог сучасних роботодавців відзначимо: високий ступінь адаптованості до динаміки суспільних і технологічних змін та умов професійної діяльності; компетентність у суміжних галузях професійної діяльності; володіння методологією вирішення завдань у сфері соціальних технологій, інтегративними підходами до виконання своєї професійної ролі [7]. Оскільки основне призначення соціономічної сфери полягає в задоволенні різноманітних соціально значущих потреб населення з урахуванням індивідуальних запитів, то робота у цій сфері означає виконання пов'язаних із задоволенням цих потреб професійних функцій. Їх успішна реалізація потребує від фахівців цього профілю насамперед організації конструктивної комунікативної взаємодії, здатності впливати на клієнта з метою досягнення найкращого результату. Аналіз наукової літератури переконує, що особливої значущості у процесі формування комунікативної культури майбутніх фахівців у ЗВО набуває системність і безперервність педагогічного

впливу на його динаміку. Отже, актуалізується проблема створення відповідної методичної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розроблення і функціонування методичних систем в освіті приділена увага в дослідженнях В. Беспалька, С. Білявця, М. Білянської, В. Бикова, С. Гончаренка, В. Криська, О. Новікова, Л. Ортинського, О. Спіріна, Н. Форкун та ін. У їхніх працях методична система розглядається як: впорядкована сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених методів, форм і засобів планування, проведення контролю, аналізу та коригування навчального процесу, спрямованих на підвищення ефективності навчання (С. Гончаренко [2]); єдність цілей, змісту, внутрішніх механізмів, методів і засобів конкретного способу навчання (Л. Ортинський [13]); сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених форм, методів, засобів навчання, планування і організації, контролю, аналізу, корекції освітнього процесу, спрямованих на підвищення ефективності навчання (В. Крисько [8]); загальна спрямованість навчання до поставленої мети (О. Новіков [12]); сукупність ієрархічно пов'язаних компонентів, що утворюють єдину цілісну функціональну структуру, орієнтовану на досягнення цілей навчання (О. Спірін [18]). Цілком підтримуємо думку Л. Занкова про те, що методичною можна вважати систему, де провідну й регульовальну роль в організації освітнього процесу виконують дидактичні принципи [4].

Узагальнення цих визначень дає підстави стверджувати, що методична система навчання як цілісна конструкція дає змогу моделювати успішний освітній процес. Вона розглядається з позицій системного підходу, а її функціонування підпорядковується закономірностям внутрішньої структури системи.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних засад методичної системи формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одне з ключових завдань професійної підготовки фахівців соціономічної сфери у ЗВО полягає у формуванні в них компетентності

щодо комунікативних особливостей сфери професійної діяльності, принципів реалізації різних професійних ролей, умінь успішно виконувати свою роль у професійно-комунікативному середовищі, тобто – у формуванні комунікативної культури. Для успішного вирішення цього педагогічного завдання потрібно визначити концептуальні засади методичної системи формування комунікативної культури майбутніх фахівців відповідно до сучасних і перспективних вимог соціономічної сфери, яка б істотно підвищила якість їхньої професійної підготовки.

У педагогіці поняття “концепція” трактується як: система поглядів на певне педагогічне явище, процес, спосіб розуміння, тлумачення якихось педагогічних явищ, подій; провідна ідея педагогічної теорії [3, с. 177]. Головна ідея нашого дослідження спирається на те, що сучасні ЗВО, на жаль, не достатньо забезпечують належний рівень готовності випускників до виконання професійних і суспільних обов’язків, що реалізуються переважно під час комунікативної взаємодії, і полягає в необхідності цілеспрямованого формування комунікативної культури майбутніх фахівців-соціономів. Вона закономірно впливає з гуманістичної парадигми як методологічного підґрунтя сучасної освіти в Україні, спрямованої на формування якісних гуманістичних характеристик особистості, особливо затребуваних на тлі технізації, прагматизації, комерціалізації, розмитості духовних орієнтирів і агресії [9, с. 121]. До них відносимо гуманістичну спрямованість комунікативної культури фахівців соціономічної сфери.

Концептуальні засади формування їхньої комунікативної культури у процесі професійної підготовки ґрунтуються: на Законах України “Про освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, положеннях Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Концепції проекту Закону України “Про Основні засади державної комунікативної політики”; філософських положеннях теорії наукового пізнання явищ дійсності, психологічних положеннях теорії особистості, аксіологічної теорії її самоактуалізації та формування власного життєвого й особистісного простору; герменевтичної теорії інтерсуб’єтивного порозуміння як адекватного осягнення суб’єктивності іншої людини

та визнання суверенної людської особистості; положеннях діалектики про трансформацію кількісних змін у якісні новоутворення особистості; визнанні комунікативної культури важливою складовою загальної та професійної культури особистості й необхідним елементом і сутнісною характеристикою професійної діяльності фахівців соціономічної сфери.

Для визначення концептуальних засад нашого дослідження важливо враховувати закономірності навчання, які відображають суттєві зв'язки між освітнім і соціальними процесами, спеціально створеними або об'єктивно існуючими умовами і досягнутими результатами – навченістю, вихованістю, розвиненістю особистості в конкретних її параметрах. Нагадаємо, що в сучасній педагогіці до основних дидактичних закономірностей належать: зумовленість педагогічного процесу потребами суспільства й особистості та його залежність від конкретних умов перебігу, взаємозумовленість розвитку особистості та способів педагогічного впливу, єдність чуттєвого, логічного і практичного у педагогічному процесі, зовнішньої та внутрішньої діяльності, узгодженість завдань, змісту, організаційних форм, методів і результатів педагогічного процесу [16, с. 162].

Ці закономірності знаходять вираження у дидактичних принципах. Підготовка студентів у ЗВО будується передусім на загальнодидактичних принципах, що відображають основні підходи до організації навчання (науковості, систематичності та послідовності, доступності, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації тощо). Специфіка професійної підготовки потребує підсилення акценту принципів професійної освіти (професійної спрямованості навчання, випереджувального характеру професійної підготовки, фундаменталізації освіти, технологічності, інформатизації тощо), які відображають закономірності формування особистості фахівця в умовах одночасного одержання загальної та професійної освіти і забезпечують їх взаємозв'язок [10, с. 15, 16].

Ураховуючи викладене, сформулюємо закономірності формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери у ЗВО. Перша закономірність опирається на розуміння комунікативної культури

як суспільного й індивідуально-особистісного явища, пов'язаного з формуванням суспільної та індивідуальної свідомості, яке є її духовною складовою, зумовленою гуманістичними вимогами суспільного розвитку. Відповідно до другої закономірності, конкурентоздатність фахівця соціономічної сфери визначається рівнем розвитку його комунікативної культури в її особистісному і професійному значеннях. Третя закономірність полягає в тому, що процес формування комунікативної культури фахівців-соціономів належить до пізнавально-перетворювальної діяльності як результату педагогічного впливу, що ґрунтується на певних якостях особистості, спрямованих на забезпечення її саморозвитку на аксіологічних і гуманістичних засадах. У четвертій закономірності відображається цілеспрямованість розвитку комунікативної культури майбутнього фахівця соціономічної сфери як його цілісної професійно-особистісної характеристики.

Специфіка професійної діяльності фахівців соціономічної сфери полягає в реалізації трудових функцій під час професійно-комунікативної діяльності, яка передбачає вплив на суб'єкт під час безпосередньої взаємодії, співпраці, діалогу, узгодження. Ураховуючи це й відповідно до методологічних підходів, сформульованих закономірностей, визначено специфічні принципи формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери.

Концептуальне значення у цьому контексті має культурологічний підхід, педагогічну сутність якого відображає принцип культуровідповідності професійного становлення особистості, який наповнює освіту культурологічним змістом. У сучасній педагогіці цей принцип означає "навчання в контексті культури, орієнтацію освіти на характер і цінності культури на основі її досягнень і відтворення, на прийняття соціокультурних норм і включення людини в їх подальший розвиток" [5, с. 53]. Стосовно нашої проблеми він орієнтується на пріоритетні культурологічні ідеї сьогодення, які переходять у зміст, методи й результати освітнього процесу у ЗВО та визначають культурологічні засади формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери. Комунікативна культура містить сутнісні особистісні характеристики – здатності, знання, вміння, навички, установки, особливості

характеру. Відтак, цей принцип передбачає нерозривний зв'язок професійної підготовки з культурними надбаннями людства, зокрема в царині духовної й матеріальної культури, взаємозв'язків національної культури із загальнолюдською тощо. У центрі цього процесу знаходиться майбутній фахівець як активна особистість, здатна до самодетермінації у професійному спілкуванні та взаємодії з іншими людьми, гармонії внутрішньої та зовнішньої культури.

Наповнення освітнього процесу культурологічним смислом підсилюється аксіологічним характером накопичення знань. Сутність аксіологічного підходу в освіті розкривається через гуманістичну систему цінностей [17], що закономірно дає підстави виокремити принцип гуманізації та гуманітаризації професійно-комунікативної підготовки на аксіологічних засадах. Він забезпечує загальнокультурний розвиток особистості на ціннісній основі. Аксіологічний характер комунікативної культури виражається в тому, що базовими в ній є гуманістичні цінності. Йдеться про гуманізацію спілкування, тобто про здатність людини під час комунікативної взаємодії переживати і співпереживати, відчувати і співчувати, розрізняти добро і зло, виявляти порядність, милосердя тощо. У контексті нашої проблеми цей принцип виявляється у впливі на формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери через розвиток у них власної системи професійних і особистісних цінностей, ціннісного ставлення до змісту і результатів навчальної та майбутньої фахової діяльності. При цьому необхідно акцентувати на цінності студента як суб'єкта професійного розвитку, для якого саме спілкування є цінністю.

Сутність особистісно орієнтованого підходу сконцентрована у принципі суб'єктності студента в навчальній і професійній діяльності, який полягає у визнанні й усвідомленні неповторної індивідуальності особистості, її самоцінності, розвитку як індивіда з унікальним суб'єктним досвідом, сукупністю психічних, культурних рис. Такі риси властиві людині, яка вмilo використовує суб'єктні якості в діяльності, взаєминах, постійно збагачується духовно, перетворюючи суб'єктивний досвід на цінне джерело власного розвитку. Отже, у контексті формування комунікативної культури майбутніх фахівців соці-

ономічної сфери цей принцип передбачає самореалізацію особистості через спілкування. Відповідно до цього комунікативна культура сприяє особистісному і професійному становленню студентів, є способом самореалізації та досягнення успіху в професійній діяльності, засобом самовдосконалення у процесі професійно-комунікативної взаємодії.

Синергетичний підхід до освіти вимагає врахування механізмів взаємодії педагогічних систем з усіма процесами громадянського, економічного, культурного розвитку суспільства в цілому і особистості зокрема [6, с. 22]. Його ефективність детермінована ступенем повноти, цілісності й упорядкованості уявлень про чинники впливу на досягнення цілей педагогічної системи, що передбачає, зокрема, знання про їх домінування в тій чи іншій ситуації функціонування й розвитку. У такому форматі взаємодія викладача і студента під час професійної підготовки відбувається у формі встановлення відкритого діалогу, налагодження ефективного прямого і зворотного зв'язку, тобто переходить у площину суб'єкт-суб'єктних відносин як моделі майбутньої професійної діяльності. Стосовно фахівця соціономічної сфери як суб'єкта професійної діяльності, комунікативна культура є особливою формою його саморозвитку, сприяє його творчій самореалізації у професійному середовищі.

Отже, самореалізація особистості детермінована принципом саморозвитку, який вважається психологічною основою освітніх проектів і програм професійного розвитку особистості [11, с. 29], а саморозвиток базується на комунікативній діяльності людини. Принцип саморозвитку особистості в комунікативній діяльності дає змогу зацікавити студента потребою самозмін, мотивуючи його подальше становлення як фахівця, здатного конструювати свою діяльність. Його педагогічний результат полягає в тому, що випускники відрізняються високою мотивацією виконання трудових функцій (мотиви самореалізації, самоповаги, потреби у визнанні), швидше адаптуються у професійному середовищі та успішно розвивають кар'єру, мають кращі психологічні характеристики за комунікативними параметрами. За таких умов студент самостверджується як особистість, зростає професійно, самоорганізується, водночас відбувається саморозвиток його внутрішнього потенціалу.

Специфіка діяльнісного підходу виявляється в тому, що у фокусі комунікативної діяльності знаходиться її суб'єкт – майбутній фахівець із його ставленням до комунікативної ситуації. Провідним принципом діяльнісного підходу є принцип єдності свідомості та діяльності в комунікативній взаємодії, який декларує їх приналежність свідомому та діючому суб'єктові. Свідомість і діяльність, перебуваючи в тісному, опосередкованому особистістю зв'язку, зумовлюють одна одну [14, с. 30, 31]. З огляду на це, комунікативна культура фахівця потребує високого рівня усвідомленості й творчої активності в комунікативній діяльності. На основі цього можна стверджувати, що в комунікативній культурі фахівців соціономічної сфери, як системі знань, норм, цінностей і зразків поведінки, прийнятих у суспільстві, вмінь органічно, природно й невимушено реалізувати їх у професійній діяльності, відображаються як особистісні ознаки фахівця, так і специфічний характер його професійної діяльності.

Кінцевою метою професійної підготовки фахівців соціономічної сфери у ЗВО є їхня професійна ідентифікація, яку має забезпечити професійна компетентність. Для успішного виконання майбутньої професійної діяльності, формування професійної рефлексії та професійної самосвідомості студенти мають опанувати знання про особливості професії, основні професійні ролі й форми спілкування, що забезпечить наповнення комунікативної взаємодії професійним змістом. Із цих міркувань провідним принципом компетентнісного підходу визначено принцип цілісності комунікативних функцій фахівця, який відображає увесь комплекс завдань, необхідність вирішення яких може виникнути під час професійної діяльності [15, с. 163]. Процес формування комунікативної культури, що включає теорію і практику конструктивного вирішення професійно-комунікативних ситуацій, має будуватися на основі аналізу й інтерпретації професійно-комунікативної взаємодії.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, побудова методичної системи формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери має опиратися на

ня конструктивного спілкування, навички налагодження контактів у професійній сфері з урахуванням вікових, статусних і соціально-культурних характеристик, застосування зворотного зв'язку, продуктивного ведення діалогу за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування тощо.

Перспективи подальших досліджень бачимо в розробленні на основі викладеного методичної системи формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери та обґрунтуванні педагогічних умов її успішної реалізації у процесі професійної підготовки студентів-соціономів у ЗВО.

Список використаних джерел

1. Гершунский Б. С. Педагогическая прогностика: методология, теория, практика. Київ : “Вища школа”, 1986. 200 с.
2. Гончаренко С. У. Методика як наука : навч. посібник. Хмельницький : В-во ХГКП, 2001. 30 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
4. Занков Л. В. Избранные педагогические труды. Москва : Дом педагогики, 1999. 608 с.
5. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. пособие. Ростов на Дону: Феникс, 1997. 480 с.
6. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № 1. С. 19–30.
7. Коммуникативная культура и ее развитие. *Концептуальные основы проектирования мышления*. URL : http://greencamp.ru/kultura_i_razvitie
8. Крысько В. Г. Психология и педагогика: схемы и комментарии. Москва : Владос-Пресс, 2001. 368 с.
9. Курилович Н. В. Методологические основы формирования культуры профессионального общения будущих социальных работников. *Вопросы современной науки и практики*. 2010. № 10–12 (31). С. 121–130.
10. Махмутов М. И., Безрукова В. С. Принципы обучения как системообразующий фактор взаимосвязи общего и профессионального образования в среднем профтехучилище. *Взаимосвязь общего и профессионального образования учащихся средних ПТУ*. Москва : Изд. АПН СССР, 1983. С. 15–31.

концептуальні положення про таке: 1) культурно-комунікативною основою соціального життя є міжособистісні взаємини, які реалізуються у процесі спілкування, сприяють єдності поглядів, взаєморозумінню й узгодженості в особистому бутті та трудовій діяльності, формуються під час навчання, виховання і професійної підготовки; 2) соціальні зміни будуть прогресивними лише тоді, коли стимулюють розвиток членів суспільства. Відтак, професійна освіта відповідно до гуманістичної парадигми потребує впровадження нових підходів до підготовки фахівців із метою формування та розвитку цілісної творчої вільної особистості, здатної до соціалізації, адаптації та самореалізації в суспільстві. Характер інновацій має враховувати специфіку рівня та профілю професійної освіти, відображати суспільні вимоги до підготовки фахівців і потреби їх самих; 3) стратегічне завдання професійної освіти полягає в підготовці молоді відповідно до потреб сучасних і майбутніх ринків праці. Професійне навчання є періодом початкової особистісної ідентифікації фахівця, становлення й розвитку професійної культури, засвоєння фахових знань, опанування виробничих умінь і навичок, набуття освітньо-професійної кваліфікації та формування компетентності, психологічної готовності до майбутньої професії та планування соціально-професійного розвитку. Воно має орієнтуватися на розвиток у студентів якостей, що відповідають перспективним потребам галузі та гарантують випускникам конкурентоздатність отриманої кваліфікації; 4) відповідно до гуманістичної парадигми освіти освітній процес у ЗВО має спрямовуватися на виховання особистості з належною комунікативною культурою, яка забезпечить соціально прийнятний рівень міжособистісних стосунків у професійній сфері, засвоєння основних професійних ролей, форм спілкування, необхідних для успішного виконання трудових функцій, формування професійної рефлексії та самосвідомості студентів; 5) вирішення проблеми комунікативної культури фахівців соціономічної сфери потребує створення відповідної методичної системи, яка має враховувати функціональні обов'язки та сучасні особливості професійної діяльності в галузі. Це дасть змогу розвинути у студентів-соціономів соціально і професійно важливі якості, виробити вмін-

11. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально экономических условиях. *Вопросы психологии*. 1997. № 4. С. 28–38.
12. Новиков А. М. Профессиональное образование в России. Перспективы развития. Москва : ИЦП НПО РАО, 1997. 254 с.
13. Оргинський Л. В. Педагогіка вищої школи : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
14. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер Ком, 1999. 720 с.
15. Руденко Л. А. Принципи формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери. *Науковий вісник льотної академії. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3. С. 158–165.
16. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах : монографія Львів : Піраміда, 2015. 343 с.
17. Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2002. 576 с.
18. Спірін О. М. Понятійний апарат кредитно-модульної системи навчання. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2004. № 15. С. 83–86.

References

1. Gershunskiy V. S. (1986). *Pedagogicheskaya prognostika : metodologiya, teoriya, praktika* [Pedagogical prediction: methodology, theory, practice]. Kyiv : «Vishcha shkola», 1986. 200 p. [in Ukrainian]
2. Honcharenko S. U. (2001). *Metodyka yak nauka* [Methodology as a science] : navch. posibnyk. Khmelnytskyi : V-vo КННKP, 2001. 30 p. [in Ukrainian]
3. Honcharenko S. U. (1997). *Ukrayinskyy pedahohichnyy slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv : Lybid, 1997. 376 p. [in Ukrainian]
4. Zankov L. V. (1999). *Izbrannyye pedagogicheskiye trudy* [Selected pedagogical works]. Moskva : Dom pedagogiki, 1999. 608 p. [in Russian]
5. Zimnyaya I. A. (1997). *Pedagogicheskaya psikhologiya* [Pedagogical psychology] : ucheb. posobiye. Rostov n/D. : Feniks, 1997. 480 p. [in Russian]
6. Zyazyun I. A. (2011). *Pedahohichne naukove doslidzhennya u konteksti tsilisnoho pidkhodu* [Comparative professional pedagogy. Porivnyalna profesiyna pedahohika]. 2011. № 1. P. 19–30. [in Ukrainian]

akademiyi. Seriya: Pedagogichni nauky [Scientific herald of the flight academy. Series: Pedagogical Sciences]. 2018. Vyp. 3. P. 158–165. [in Ukrainian]

16. Rudenko L. A. (2015). Formuvannya komunikatyvnoyi kultury maybutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannya u profesiyno-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh [Formation of communicative culture of future specialists in the field of service in vocational schools] : monohrafiya. Lviv : Piramida, 2015. 343 p. [in Ukrainian]

17. Slastenin V. A., Isayev I. F., Shiyanov Ye. N. (2002). Pedagogika [Pedagogy] : ucheb. posobiye dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy. Moskva : Akademiya, 2002. 576 p. [in Russian]

18. Spirin O. M. (2004). Ponyatiynyy aparat kredytno-modulnoyi systemy navchannya [The conceptual apparatus of the credit-module system of training]. Bulletin of the Zhytomyr Pedagogical University [Visnyk Zhytomyrskoho pedahohichnoho universytetu]. 2004. № 15. P. 83–86. [in Ukrainian]

Larysa Rudenko. Methodical System of Socionomic Sphere Specialists' Communicative Culture Formation : Theoretical Aspects

In the information society, which is characterized by globalization and integrative processes, communicative culture is one of the leading indicators of a person's professional level. This is especially true for specialists of the socionomic sphere, whose role is constantly growing in the modern life. Thereby, their professional training at higher educational institutions should focus on the upbringing of a person of an innovative type of thinking and culture by creating such an educational environment that would take into account educational innovations, individual, public and state needs.

Working in the socionomic sphere implies the satisfaction of various socially significant needs of the population, taking into consideration individual needs, which requires the specialists of this profile to organize communication at a high professional level with the ability to influence the client in order to achieve the best result. Thereby, the systematic and continuous pedagogical influence on the dynamics of the process of future specialists' communicative culture formation at higher schools acquires special significance and actualizes the creation of a corresponding methodological system.

The author considers theoretical foundations of the methodical system of forming the communicative culture of future socionomic sphere specialists aimed at the upbringing of a person of an innovative type of thinking and culture by creating such an educational environment that would take into account the latest pedagogical developments, individual, public and state needs. It focuses on the key con-

7. Kommunikativnaya kul'tura i yeye razvitiye. Kontseptual'nyye osnovy proyektirovaniya myshleniya [Communicative culture and its development. Conceptual framework for the design of thinking]. URL : http://greencamp.ru/kultura_i_razvitiye[in Ukrainian]

8. Krysk'o V. G. (2001). Psikhologiya i pedagogika : skhemy i kommentarii [Psychology and pedagogy: schemes and comments]. Moskva : Vldos-Press, 2001. 368 p. [in Russian]

9. Kurilovich N. V. (2010). Metodologicheskiye osnovy formirovaniya kul'tury professional'nogo obshcheniya budushchikh sotsial'nykh rabotnikov [Century Methodological basis for the formation of a culture of professional communication of future social workers]. Voprosy sovremennoy nauki i praktiki [Questions of modern science and practice]. 2010. № 10–12(31). P. 121–130. [in Ukrainian]

10. Makhmutov M. I., Bezrukova V. S. (1983). Printsipy obucheniya kak sistemoobrazuyushchiy faktor vzaimosvyazi obshchego i professional'nogo obrazovaniya v srednem proftekhuchilishche. Vzaimosvyaz' obshchego i professional'nogo obrazovaniya uchashchikhsya srednikh PTU [Principles of education as a system-forming factor in the relationship of general and vocational education in the secondary vocational school. The relationship of general and vocational education of students of secondary vocational schools]. Moskva : Izd. APN SSSR, 1983. P. 15–31. [in Russian]

11. Mitina L. M. (1997). Lichnostnoye i professional'noye razvitiye cheloveka v novykh sotsial'no ekonomicheskikh usloviyakh. Personal and professional development of a person in the new socio-economic conditions. Questions of psychology. Voprosy psikhologii. 1997. № 4. P. 28–38. [in Ukrainian]

12. Novikov A. M. (1997). Professional'noye obrazovaniye v Rossii [Professional education in Russia]. Development prospects [Perspektivy razvitiya]. Moskva : ITSP NPO RAO, 1997. 254 p.

13. Ortynskyy L. V. (2009). Pedagogika vyshchoyi shkoly: navch. posibnyk dlya stud. vyshch. navch. zakl [Pedagogics of higher education: teaching. student guide higher teach shut up]. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury, 2009. 472 p. [in Ukrainian]

14. Rubinshteyn S. L. (1999). Osnovy obshchey psikhologii [Fundamentals of general psychology]. SPb. : Piter Kom, 1999. 720 p. [in Russian]

15. Rudenko L. A. (2018). Pryntsypy formuvannya komunikatyvnoyi kultury fakhivtsiv sotsionomichnoyi sfery [Principles of formation of a communicative culture of specialists of the socionomic sphere]. Naukovyy visnyk lotnoyi

akademiyi. Seriya: Pedahohichni nauky [Scientific herald of the flight academy. Series: Pedagogical Sciences]. 2018. Vyp. 3. P. 158–165. [in Ukrainian]

16. Rudenko L. A. (2015). Formuvannya komunikatyvnoyi kultury maybutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannya u profesiyno-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh [Formation of communicative culture of future specialists in the field of service in vocational schools] : monohrafiya. Lviv : Piramida, 2015. 343 p. [in Ukrainian]

17. Slastenin V. A., Isayev I. F., Shiyarov Ye. N. (2002). Pedagogika [Pedagogy] : ucheb. posobiye dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy. Moskva : Akademiya, 2002. 576 p. [in Russian]

18. Spirin O. M. (2004). Ponyatiynyy aparat kredytno-modulnoyi systemy navchannya [The conceptual apparatus of the credit-module system of training]. Bulletin of the Zhytomyr Pedagogical University [Visnyk Zhytomyrskoho pedahohichnoho universytetu]. 2004. № 15. P. 83–86. [in Ukrainian]

Larysa Rudenko. Methodical System of Socionomic Sphere Specialists' Communicative Culture Formation : Theoretical Aspects

In the information society, which is characterized by globalization and integrative processes, communicative culture is one of the leading indicators of a personality's professional level. This is especially true for specialists of the socionomic sphere, whose role is constantly growing in the modern life. Thereby, their professional training at higher educational institutions should focus on the upbringing of a person of an innovative type of thinking and culture by creating such an educational environment that would take into account educational innovations, individual, public and state needs.

Working in the socionomic sphere implies the satisfaction of various socially significant needs of the population, taking into consideration individual needs, which requires the specialists of this profile to organize communication at a high professional level with the ability to influence the client in order to achieve the best result. Thereby, the systematic and continuous pedagogical influence on the dynamics of the process of future specialists' communicative culture formation at higher schools acquires special significance and actualizes the creation of a corresponding methodological system.

The author considers theoretical foundations of the methodical system of forming the communicative culture of future socionomic sphere specialists aimed at the upbringing of a person of an innovative type of thinking and culture by creating such an educational environment that would take into account the latest pedagogical developments, individual, public and state needs. It focuses on the key con-

ceptual provisions on which the construction of the named methodical system is based, specific patterns and principles for the formation of a communicative culture of future socio-economic sphere specialists: the culturally relevant professional development of the individual, the humanization and humanitarization of professional and communicative training on the axiological basis, the student's subjectivity in the educational and professional activities, the personality's self-development in the communicative activity, the unity of consciousness and activity in communicative interaction, and the integrity of specialist's communication functions. The observance of these principles while training future socio-economic sphere specialists ensures the successful functioning of the methodical system for their communicative culture formation.

Key words: conceptual foundations; methodical system; communicative culture; socio-economic sphere specialists; higher educational institutions.